

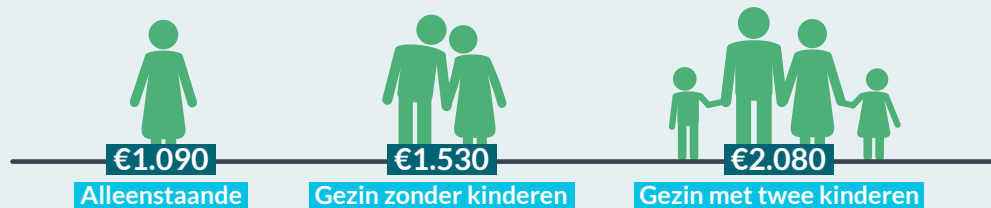
ARMOEDE ANDERS BEKEKEN

INLEIDING

Leven in armoede betekent dat mensen door te weinig inkomen of financiële buffers minder goed kunnen meedoen aan de samenleving en meer risico lopen op sociale uitsluiting. Denk daarbij aan te weinig geld voor kleding, gezond voedsel, verzekeringen, persoonlijke verzorging of een reservepotje voor onvoorziene uitgaven zoals vervanging van een kapotte wasmachine. Leven in armoede betekent een groter risico op betalingsachterstanden en geldzorgen. Ook heeft het vaak een impact op het welzijn en de sociale participatie.

Wat kunnen gemeenten en andere lokalen partijen doen? Daarover bestaan verschillende benaderingen met elk een andere aanpak en verschillende interventies. Hier geven we een overzicht van die verschillende benaderingen van het armoedevraagstuk. Deze publicatie is bedoeld als ondersteuning bij de vraag welke benadering het beste aansluit op de ambities en de praktijk in Fryslân.

Lage-inkomensgrens (netto-maandinkomen)

In Nederland moesten in 2019 iets meer dan 1 miljoen mensen (6,2%) minimaal één jaar of langer rondkomen van een netto-inkomen onder de lage-inkomensgrens. In Fryslân waren dit bijna 38.000 mensen (6,1%), van wie bijna 9.000 minderjarige kinderen. Iets meer dan 15.000 zat al minstens vier jaar in deze situatie. Niet alle mensen die leven in armoede hebben een uitkering. Ruim een kwart (28%) heeft inkomen uit werk of eigen onderneming, de 'werkende armen'. Dat mensen leven in armoede komt onder alle leeftijdsgroepen voor. Het aandeel ligt het hoogst onder alleenstaanden (15,2%), eenoudergezinnen (16%) en huishoudens waarin de meestverdienende jonger is dan 25 jaar (17,4%).

Bron: CBS, 2020

Armoedecijfers veranderen

In nasleep van de economische crisis van 2008 steeg in Fryslân het aantal mensen onder de lage-inkomensgrens tot bijna 45.500 (7,2%) in 2013. Daarna daalde het, sterk in 2014-2016 (5.200 mensen in Fryslân uit de armoede) en minder sterk in 2017-2019 (- 1.700 mensen). Sinds 2013 is de afname vooral groot onder mensen die al een baan of eigen onderneming hebben. Mogelijk vindt deze groep door een aantrekkende economie meer werk en heeft daardoor een hoger inkomen.

Door de coronacrisis krijgen waarschijnlijk meer mensen met armoede te maken door baanverlies, teruglopende opdrachten of een faillissement. De algemene verwachting is dat met een aantrekkende economie mensen die al werk hebben of nog maar net werkloos zijn, redelijk snel uit de armoede komen.

Is betaald werk dé oplossing?

Om armoede te verminderen richt het overheidsbeleid zich sterk op werk en activering. Armoede hangt hierbij nauw samen met het economische tij: een aantrekkende economie en arbeidsmarkt bieden betere kansen om meer inkomen te verdienen. Dit is het geval voor de groep 'werkende armen', maar geldt veel minder voor bijvoorbeeld mensen met een verslaving of een geestelijke of fysieke belemmering. Vaak moeten eerst andere problemen aangepakt worden voordat de stap naar een betaalde baan mogelijk is. Soms is er ook sprake van laaggeletterdheid of andere belemmeringen die het leren en ontwikkelen in de weg staan. Er zijn ook mensen voor wie betaald werk geen oplossing is omdat zij niet langer deelnemen aan de arbeidsmarkt (zoals gepensioneerden) of omdat ze al langere tijd te maken hebben met zaken als geldzorgen, groter risico op betalingsachterstanden, eerdere teleurstellingen bij het vinden van werk of een algeheel somberder toekomstperspectief.

LEVEN IN ARMOEDE: DE VERSCHILLENDE VERANDERSTRATEGIEËN

Dat mensen in armoede leven laat zich niet eenvoudig verklaren en daarom zijn verschillende veranderstrategieën denkbaar.

1

/ Economische en conjuncturele benadering

Investeren in werkgelegenheid, baankansen en arbeidsbemiddeling moet ervoor zorgen dat zoveel mogelijk mensen uit de armoede raken én blijven. Daarbij is de opgave om mensen zo 'arbeidsfit' mogelijk te krijgen en tot een goede match te komen tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Dit kan door te investeren in menselijk kapitaal (opleiding en gezondheid) of door de overstap te stimuleren naar 'krapteberoepen'. Het financiële gat tussen uitkering en loon moet een prikkel zijn om sneller een baan te aanvaarden. Werkgevers worden gestimuleerd om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen.

2

/ Institutionele veranderstrategie

Voor sommige groepen is de economische en conjuncturele benadering minder kansrijk omdat zij (tijdelijk) geen perspectief hebben op betaald werk of niet langer deelnemen aan de arbeidsmarkt. Zij zijn grotendeels afhankelijk van een bijstandsuitkering en andere overheidsregelingen. Bij de institutionele veranderstrategie is er veel aandacht voor de publieke dienstverlening en hoe inwoners de toegang hiertoe ervaren. Het doel is publieke dienstverlening met een menselijke maat. Dit wordt gedaan door procedures te vereenvoudigen, meer ruimte voor maatwerk te bieden en andere werkwijzen te introduceren om onnodige schotten en belemmeringen tussen verschillende regels weg te nemen, zoals de 'omgekeerde toets'.

3

/ Sociaal-culturele veranderstrategie

Hierbij wordt de sociale omgeving benut om het risico op armoede te verkleinen. Kinderen die opgroeien in armoede lopen later als volwassene zelf ook een grote risico op armoede. De dynamiek van 'intergenerationele armoede' kan samenhangen met tienerzwangerschappen, vroegtijdig schoolverlaten, alleenstaand ouderschap of een somberder kijk op mogelijkheden. De sociale omgeving heeft ook invloed op welke waarde mensen hechten aan werk, opleiding en persoonlijke ontwikkeling en welke kansen zij hierbij voor zichzelf zien. Deze veranderstrategie betekent in de praktijk bijvoorbeeld inzet van ervaringsdeskundigen, vermindering van kansenongelijkheid in het onderwijs, of publiekscampagnes om armoede en schulden bespreekbaar te maken.

4

/ Individualistische veranderstrategie

Door als individu te werken aan de eigen mogelijkheden en beperkingen moet het risico op armoede kleiner worden. Denk daarbij aan het volgen van een opleiding, persoonlijke ontwikkeling of het verbeteren van de eigen gezondheid. Ook wordt er gewerkt aan het doorbreken van vicieuze patronen zoals de negatieve invloed van aanhoudende geldzorgen en onzekerheid op iemands welzijn, eigenwaarde en denkvermogen, wat weer leidt tot meer stress en onzekerheid. Met oplossingsgericht coachen en motiverende gespreksvoering kunnen professionals bijdragen aan meer veerkracht, wilskracht en zelfvertrouwen en het herkennen van de eigen talenten en potenties.

5

/ Collectieve empowerment veranderstrategie

In deze benadering staat de samenwerking tussen verschillende partijen centraal om armoede te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk ziet deze samenwerking er verschillend uit waarbij de overheid, maatschappelijke organisaties, ondernemers en vrijwillige initiatieven elkaar op diverse manieren opzoeken. Bij de collectieve empowerment veranderstrategie is deze samenwerking niet alleen belangrijk om de hulp en steun aan mensen in armoede goed te organiseren. Het moet ook bijdragen aan een groter maatschappelijk bewustzijn door armoede bespreekbaar te maken en dit (hoger) op de politieke agenda te krijgen.

HOE FORMULEER JE EEN GEDEELDE VERANDERSTRATEGIE?

Gemeenten doen veel werk op het gebied van voorkomen en bestrijden van armoede. Ook veel maatschappelijke organisaties, sociale ondernemers, vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven houden zich met dit thema bezig. In veel gevallen is er sprake van samenwerking met de gemeente. Tegelijkertijd leert de praktijk dat er vaak verschillende verwachtingen en visies bestaan over het voorkomen en bestrijden van armoede. Dit leidt geregeld tot spraakverwarring en maakt het lastiger om gezamenlijke ambities te formuleren.

Er lijkt dus een behoefte te zijn aan een gedeelde veranderstrategie. Deze strategie hoeft niet gebaseerd te worden op één enkele benadering. Waarschijnlijk zijn elementen uit de alle vijf genoemde strategieën van toepassing, maar in welke mate verschilt per gemeente en de groep mensen dat daar in armoede leeft. In een gemeente met relatief veel alleenstaande 'werkende armen' zijn andere accenten te leggen dan in een gemeente met vooral veel gezinnen of gepensioneerden die in armoede leven. De aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 is het moment om als politici, organisaties en gemeenten het gesprek hierover te voeren.

Gezamenlijk in gesprek tijdens FSP-bijeenkomsten

Het FSP gaat de komende periode meerdere interactieve bijeenkomsten organiseren over het thema armoede en mogelijke veranderstrategieën. De bijeenkomsten zijn bedoeld voor gemeentelijke bestuurders, beleidsmakers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. Meer informatie volgt via de [FSP-website](https://www.fsp.nl).

Fries Sociaal Planbureau
Doelestraat 8a
8911 DX Leeuwarden
(058) 234 85 00
info@fsp.nl
www.fsp.nl

Het Fries Sociaal Planbureau wordt gesubsidieerd door de provincie Fryslân.

Meer weten?

Deze publicatie is een beknopte weergave van het rapport 'Armoede anders bekeken'. Contactpersoon: Keimpe Anema, onderzoeker FSP, kanema@fsp.nl.